

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Боряна Ламбрева

преподавател по камерно пеене към Вокален Факултет на НМА

„Проф. Панчо Владигеров“

за хабилитационен труд на тема **„Интерпретационни и стилистични анализи на песните на Мечислав Карлович“** във връзка с конкурса за академична длъжност „доцент“ в направление 8.3. – музикално и танцово изкуство, специалност „Камерно пеене“, катедра „Класическо пеене“, ВФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров“, обявен в „Държавен вестник“ (бр. 71 от 13. 09. 2016 г.)

с кандидат

гл. ас. д-р Елена Каралийска - Тръпкова

Автобиографични данни за Елена Каралийска:

Елена Каралийска завършва с отличие НМА „Проф. Панчо Владигеров“ - в класа по пиано на проф. Лиляна Антова. През 1989 г. специализира клавирен съпровод при проф. Лили Попова. През 1991- 1993 г. заминава за Варшава, където има възможността да работи с полските вокални педагози проф. Фолтин, проф. Донат, проф. Виткевич, проф. Домбровски. През 1996 г. сътрудничи на Съюза на японските музикални дейци - „Онгаку но Томо“ в Токио, Япония.

През 1990 г. печели конкурс за щатен акомпанятор към ВФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров“, а от 2007 г. е главен асистент и преподавател по „камерно пеене“ там. През 2015 г. защитава докторска степен с научния труд *„Музикално-поетична образност, стилистични и интерпретационни особености в песенното творчество на Станислав Монюшко“*.

Изпълнителска дейност на гл. ас. д-р Елена Каралийска:

Конкурси:

- Първи (1993 г.) и Втори (1995 г.) международен конкурс „Монюшко“ във Варшава
- 1995 г. - I-ви конкурс „Георги Златев-Черкин“ .
- 1998 г. - национален конкурс „Светослав Обретенов“ – Провадия.
- 1999 г. „Белведере“, Виена.
- 2000 и 2004 г. - Международния конкурс за млади оперни певци „Борис Христов“ в София,
- 2002 г. – Първи академичен конкурс „Парашков Хаджиев“.

Фестивали:

- 1998 г. - Фестивал на славянската музика в Париж, Франция
- 2003 г. - XII международен летен фестивал “Viva il canto” в Чешин, Полша.

Майсторски класове:

От 2000 година е акомпанятор в майсторските класове на *Калуди Калудов*.

-2003 г. акомпанира по време на майсторския клас на *проф. Рудолф Кнол* в рамките на Лятната академия на Моцартеума в Залцбург, Австрия.

Концерти:

В периода 1988 – 2016 г. Елена Каралийска представя пред публика над 40 концертни програми с певци, както у нас, така и зад граница. Само за малко повече от година в периода 1991 – 1992 г. тя има актив от 8 концерта в престижни зали във Варшава с водещи полски вокални изпълнители. Специално внимание трябва да отделим и на представителните концерти в Токио в края на 1996 и началото на 1997 г. като акомпанятор на японски певци, както и със самостоятелни клавирни програми. Заедно с това Елена Каралийска участва активно в концертния живот в България, със студенти от вокалните класове в НМА, както и с класа си по камерно пеене, който води успешно от 2007 г. Навлизането ѝ в дълбочина в репертоара на полската вокална музика и интересът ѝ към свързаните с това интерпретационни проблеми я довеждат по естествен път до нейната докторска дисертация - *„Музикално-поетична образност, стилистични и интерпретационни особености в песенното творчество на Станислав Монюшко”*. Познавайки добре световната музикална литература в този жанр, тя се фокусира върху полската художествена песен. Заедно с научната си работа по темата, гл. ас. Елена Каралийска подготвя и представя в няколко концерта песенното творчество на Станислав Монюшко:

- май 2013, април 2014, май 2015, октомври 2015 г. в НМА „Проф. Панчо Владигеров” и Полския културен институт в София.

-март 2016 г. - концерт, посветен на вокалната лирика на Станислав Монюшко в АМТТИ-Пловдив

Интересът към песенното творчество на полските композитори на д-р Каралийска съвсем естествено се задълбочава и това провокира ново изследване, този път на вокалната лирика на Мечислав Карлович, заложено в хабилитационния труд на кандидатката. През април 2016 г. в Полския културен институт в София е изнесен концерт, посветен на песенното творчество на Станислав Монюшко и Мечислав Карлович.

Хабилитационният труд на тема *„Интерпретационни и стилистични анализи на песните на Мечислав Карлович“* на гл. ас. д-р Елена Каралийска включва 149 стр., разпределени и ясно структурирани в три глави, увод и заключение, от които 131 стр. съдържат съществената част на разработката. Включени са още библиография / цитирани са книги, изследвания, статии и сайтове на четири езика/, приноси на хабилитационния труд, както и Приложение №1, което ни предоставя преводи и транскрипции на всички 22 песни на Мечислав Карлович, 20 от тях направени от авторката и Приложение №2, съдържащо пълен списък на произведенията на Карлович.

Още в уводната част ясно са изразени целите на дисертационния труд: „...Въз основа на общоприетите принципи на теорията и практиката на камерното музициране, да се изследват и обобщят интерпретационните и стилистичните особености на песните на Мечислав Карлович - поетична образност, характеристика на музикалния език, специфика при работата над полския текст...“ (стр. 5) Ясно са изложени и задачите, които си поставя изследването „...да се създаде ясна представа у изпълнителя и преподавателя за песните на Карлович на базата на анализ на техните стилистични и интерпретационни особености...“ (стр. 6)

ПЪРВА ГЛАВА: Тази глава представлява изчерпателен преглед на историческата епоха, в която живее и твори Мечислав Карлович, с нейната динамика и противоречия в политически, икономически и духовен план.

Подробно и ясно са представени културно-историческите влияния в края на XIX-ти и началото на XX-ти век, както и дълбоките различия и разнородност на средствата, целящи намиране на „верен“ път към новото изкуство. Това търсене на артистична свобода и новаторство заражда движението „Млада Полша“. След като разглежда проявите му в неговата идейно-естетическа платформа, в исторически план, както и в различните изкуства – литература, поезия, живопис, скулптура, д-р Каралийска се спира на влиянието и отражението на естетическото движение в развитието на полската музика.

Авторката проследява процесът на учредяване на музикалната секция на движението „Млада Полша“ и целите на нейните основатели и членове – млади полски композитори, повлияни от западно-европейската музика от края на XIX-ти век. Пред 1905 г. сдружението се създава с ясна задача *„...да се обучават в духа на новите тенденции. Благодарение на това тяхната композиторска дейност означава фундаментален поврат в полската музика“* – С. Лобачева (стр. 24). , а също *„...да се подкрепи новата полска музика чрез концерти и чрез издаване на творбите на членовете на сдружението, като по този начин ще се грундира пътят към бъдещия артистичен успех, основан на принципите на широка взаимопомощ...“* – сп. „Lutnista“ (стр. 24-25).

ВТОРА ГЛАВА разглежда факторите, обусловили изграждането на изтъкнатия полски цигулар, композитор и диригент, проследява неговия път като музикант и общественик и предоставя на вниманието ни общ анализ на цялостното творчество на Карлович. Както широко и разнообразно е музикалното му възпитание – той има възможност да учи на много места – Хайделберг, Прага, Дрезден, Варшава, Берлин и да се повлияе от различни композиторски школи, така в него се изгражда широкоспектърност и мултифункционалност, чрез които се проявява ярката му творческа индивидуалност – в младежките си години е признат за

цигулар-виртуоз, по-нататък започва своята дейност като диригент, заедно с това композира. По същият начин проявява своята надарена личност и като общественик – пише, публикува статии, става директор на Варшавското музикално общество, свързан е с дейността на музикалната секция на „Млада Полша“, работи върху издаването на музикално-терминологичен речник, а в последните години от живота си е и художник-фотограф.

Гл. ас. д-р Каралийска определя два основни периода в развитието на Мечислав Карлович като композитор. Първият /младежки период/, в който създава камерни творби, в това число около двадесет песни, се характеризира с влияние на руския, чешкия, полския, френския и немски романтизъм, но заедно с това в тях се откриват новите изразни средства на композиране, както и нови идеи и настроения. През Втория период композиторият създава предимно оркестрови произведения. Тук стилът на Карлович изкрystalизира и той се проявява като майстор на оркестрацията, използвайки хармонични и полифонични похвати, водещи до дисонанти, а оттам – към една характерна за неговият собствен стил експресионистична изразност. За да обоснове тези твърдения, д-р Каралийска прави общ анализ на шест симфонични поеми, писани в периода 1904-1906 г.

Разглеждайки песенното творчество на композитора, авторката дешифрира две категории романтични песни: експресивни, с ясна форма, фактура, градация и хармония; и втори тип – повлияни от импресионистичните тенденции. Като обобщение се посочва, че *„...вокалните творби на Карлович се определят като класически достижения на полската музикална мисъл.“* (стр. 56) Специална подточка е отделена за ролята на поезията в песните на Карлович. Разглеждат се авторите и техните произведения, стила и „артистичната им идеология“. Най-голяма част от песните, почти половината, са написани по стихове на Тетмайер, чиято поезия като проблематика, мироглед, настроения и похвати е обширно анализирана в края на Втора глава. Приветствам специалното

внимание, отделено на връзката музика-текст, защото именно превръщането на тези два отделни компонента в едно неделимо цяло е в основата на високите шедьоври в областта на вокалната камерна музика.

ТРЕТА ГЛАВА: В 77 страници, илюстрирани с 22 нотни примера, е развита най-важната част от хабилитационния труд, включваща интерпретационни и стилистични анализи на всички песни на Мечислав Карлович. Впечатлява професионализмът, с който гл. ас. д-р Елена Каралийска подхожда към разработването на тази проблематика. Най-напред тя прави обобщен анализ на песните от гледна точка на различните изразни компоненти на музикалния език. Спира се подробно на спецификата на поетичния текст, на темпата, на разнородния ритъм, произтичащ от разнообразието на текста. Разглежда подхода на композитора към мелодическата линия, хармонията и не на последно място – музикалната форма. Голямо място е отделено на ролята и характера на акомпанимента, където д-р Каралийска открива три вида структури – 1. съставен от три, четиризвукови акорди 2. илюстративен тип фактура 3. вертикални акорди в разнообразни ритмически стойности.

Същинският принос на хабилитационния труд според мен се съдържа в огромната по мащаби и дълбочина работа, отнасяща се до анализирането на всяка отделна песен. С характерния си перфекционизъм, Елена Каралийска ни запознава с формата на поетичния текст, както и на музикалната структура, които са в основата на драматургичния прочит. Детайлно се разглеждат и функциите на мелодическата линия, хармония, постигане на кулминация, представя се атмосферата на песента, а също и начините за постигане на търсеното въздействие със средствата на музикалния език. Съобщава се годината на създаване на песента, а също така и певецът, осъществил първият запис на песента.

Ценен принос в разработките са насоките за работа с песните, базирани на базата на личния опит, резултат от дългогодишната практика на

Каралийска като педагог и изпълнител. Тя посочва правилния начин за артикулиране на текста, възможните опасности при изговарянето, предупреждава за вокални трудности и такива в синхрона между певец и пианист, говори от първо лице за необходимостта както певецът, така и пианистът да познават отлично поетичния текст в неговия буквален превод. Д-р Каралийска дава препоръки кои от песните могат да бъдат включени в учебната програма на студентите от НМА. Не на последно място, тя обръща внимание на спецификата на изпълнение на клавирната партия, която *„...представява сериозно предизвикателство пред изпълнителя. Като изразител на посланията на стиха, тя обединява формата, подкрепя вокалната мелодия, отразявайки всички нюанси на поетичния текст.“* (стр. 84)

Приемам за достоверни и практически приложими изведените приноси в настоящето изследване, като то може да служи за изходен материал за следващи проучвания в областта на камерно-вокалното изпълнителство.

Мнението ми за хабилитационния труд на гл. ас. д-р Елена Каралийска на тема *„Интерпретационни и стилистични анализи на песните на Мечислав Карлович“* е, че ***това е един задълбочен и педагогически аргументиран труд, с голям принос за музикалната ни литература и практика.***

Убедено предлагам на уважаемото научно жури да ѝ бъде присъдена академичната длъжност „Доцент“ по камерно пеене - професионално направление 8.3. – музикално и танцово изкуство.

28. 01. 2017 г.

София

.....

доц. д-р Боряна Ламбрева